

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

верситету. Серія: Право. 2024. Вип. 86(2). С. 242–247. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_86\(2\)__39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_86(2)__39)

4. Шевчук О. П. Переговори сторін як один із альтернативних методів позасудового врегулювання спорів. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету. 2020. № 10. 240 с. <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/617/614>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Плачинда А. П.

студентка 3-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕХАНІЗМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ В ЗОНАХ БОЙОВИХ ДІЙ: ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ ТА ЯКОСТІ

Повномасштабна збройна агресія рф проти України, розпочата у лютому 2022 року, зумовила істотне зростання потреб населення у правничій допомозі, зокрема у відновленні втрачених документів, фіксації та відшкодуванні шкоди від руйнування майна, визначенні (підтвердженні) статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО), отриманні компенсацій тощо.

Система безоплатної правничої допомоги (далі — БПД) в Україні в умовах воєнного стану продемонструвала здатність до інституційної стабільності та адаптації. Втім рівень її результативності суттєво відрізняється залежно від регіональних особливостей, наявності інфраструктурних ресурсів, цифрової спроможності та кадрового потенціалу.

У сучасних умовах збройного конфлікту держава виконує не лише функцію гаранта безпеки, а й виступає інституційним посередником між громадянином і механізмами реалізації його законних інтересів.

Право на безоплатну правничу допомогу закріплене у статті 59 Конституції України: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно» [1] та деталізоване в Законі України «Про безоплатну правничу допомогу». У період воєнного стану традиційні моделі надання правничої допомоги зазнали трансформації, що актуалізує потребу в переосмисленні підходів до забезпечення не лише фор-

мального, а й реального доступу до відповідних послуг. Інститут БПД у цьому контексті виконує подвійну функцію: юридичну — як засіб правового захисту, та соціальну — як механізм підтримки правової суб'єктності особи.

У перші місяці повномасштабного вторгнення діяльність системи БПД зазначала організаційних змін. З метою безперервного надання правничої допомоги у критичних умовах низка бюро скоригувала форму роботи, серед іншого через перехід до дистанційних каналів консультацій. Деякі установи тимчасово обмежили прийом у звичному форматі через поєднання безпекових ризиків та руйнування інфраструктури, однак завдяки цифровим інструментам забезпечено функціональність мережі.

Особливої актуальності набуває питання мобільності системи БПД у прифронтових регіонах, адже фізичний доступ до центрів правничої допомоги часто ускладнений через бойові дії або тимчасову окупацію. У таких умовах ключову роль відіграють дистанційні канали зв'язку: телефонні консультації, онлайн-звернення за допомогою чат-боту, соціальні мережі та месенджери, які дають змогу надавати послуги навіть в умовах обмеженого доступу. Зокрема, у звіті Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) «Доступність правової допомоги в контексті воєнного стану» зазначено, що система БПД здійснила адаптацію до нових реалій через посилення дистанційного формату надання послуг [2, с. 71–78]. З метою підвищення доступності на офіційному сайті системи БПД створено інтерактивну мапу діючих бюро, яка оновлюється згідно з поточною безпековою ситуацією [3].

Статистичні дані свідчать про значне зростання кількості звернень: у період із 24 лютого по 20 липня 2022 року було зафіксовано понад 101,8 тисяч запитів на правничу допомогу [4]. Основна частка звернень стосувалася оформлення статусу внутрішньо переміщених осіб, соціальних виплат, регулювання трудових відносин, мобілізації та правового статусу за кордоном.

Підвищення частки осіб, які не мають можливості оплачувати юридичні послуги, збільшує навантаження на систему БПД. Кадровий потенціал системи підтримується за рахунок залучення адвокатів, евакуйованих з зон бойових дій, до роботи в більш безпечних регіонах України, зокрема у Хмельницькій, Черкаській, Київській та Львівській областях. Проте кадровий дефіцит залишається проблемою через мобілізацію та виїзд частини фахівців за кордон. Крім того, фінансове забезпечення системи ускладнюється через пріоритетне спрямування бюджетних коштів на потреби оборони, що призводить до заборгованості з виплати гонорарів адвокатам, які співпрацюють із системою БПД [5].

Особливу увагу слід приділити правовому захисту дітей, що є однією з найбільш вразливих категорій населення. Внаслідок воєнних дій зростає кількість випадків втрати батьківського піклування, депортації, насильства, що ускладнює реалізацію їх прав. Слід зазначити, що важливим кроком у напрямку гуманізації системи правового захисту дітей є імплементація моделі «Барнахус», яка передбачає мультидисциплінарний підхід до підтримки дітей, що включає правовий, соціальний та психологічний супровід [6, с. 175].

На територіях, де відсутнє стабільне інтернет-з'єднання або спостерігається блокування українських електронних сервісів, часткове виконання функцій з надання безоплатної правничої допомоги здійснюється за участі волонтерських ініціатив, представників громадських об'єднань і міжнародних благодійних організацій. У регіонах, що перебувають під контролем української влади, фахівці системи БПД продовжують здійснювати консультаційну та інформаційно-просвітницьку діяльність на базі центрів розміщення внутрішньо переміщених осіб, органів місцевого самоврядування, освітніх установ та транспортної інфраструктури, зокрема залізничних вокзалів [7, с. 77].

Ефективність системи безоплатної правничої допомоги значною мірою визначається рівнем партнерства між державними інституціями, міжнародними організаціями та громадським сектором. У співпраці з Програмою розвитку ООН, Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Данською радою у справах біженців були створені мобільні пункти юридичної допомоги в регіонах, наближених до зони збройного конфлікту. Такий формат надання послуг забезпечує охоплення категорій населення, раніше позбавлених можливості отримання підтримки, та задовольняє їх базові юридичні потреби.

Попри все система безоплатної правничої допомоги демонструє інституційну гнучкість і здатність до оновлення. Працівники системи здійснюють не лише консультаційну діяльність, а й організовують правопросвітницькі заходи, включаючи тренінги, круглі столи та онлайн-лекції для громадян і волонтерів. Значну роль відіграють ініціативи Асоціації юридичних клінік України, які на базі вищих навчальних закладів залучають студентів до надання безоплатних консультацій населенню, що сприяє як підготовці молодих фахівців, так і підвищенню рівня правової культури в суспільстві. Юридичні клініки, безумовно, виступають ефективним інструментом забезпечення правничої допомоги соціально незахищеним верствам населення, зокрема особам, що постраждали внаслідок бойових дій, разом з тим, їх діяльність сприяє практичній підготовці молодих правників шляхом набуття ними досвіду консультування громадян [6, с. 173–174].

В умовах збройного конфлікту, особливо в регіонах, зони бойових дій або наближених до них, значно зростає потреба у психологічній підтримці як отримувачів, так і надавачів БПД. Клієнти системи часто перебувають у стані посттравматичного стресового розладу, зазнають втрати близьких осіб, майна або житла, що суттєво ускладнює процес реалізації їхніх прав та соціальну реінтеграцію. Ураховуючи вказані обставини, актуальним є впровадження мультидисциплінарного підходу, який передбачає кооперацію юристів, психологів і соціальних працівників, що забезпечить комплексний захист прав і надання соціально-психологічної підтримки, необхідної для підвищення ефективності функціонування системи правової допомоги в умовах воєнного стану.

Таким чином, аналіз функціонування системи безоплатної правничої допомоги в Україні свідчить про її високу адаптивність, інституційну стійкість та ефективність у забезпеченні правового захисту громадян, незважаючи на складні умови воєнного часу, особливо у прифронтових регіонах. Система зберегла функціональність завдяки процесу цифровізації, гнучкому управлінню, міжвідомчій координації та міжнародній підтримці. Водночас існує нагальна потреба у вдосконаленні нормативно-правового регулювання, забезпеченні сталого фінансування та розширенні доступу до правничої допомоги для населення, яке проживає на територіях активних бойових дій. Пріоритетними напрямками подальшого розвитку є підвищення кваліфікації фахівців, посилення інформаційної роботи, удосконалення цифрових сервісів, інтеграція психологічної підтримки в процес надання допомоги, а також розвиток співпраці з волонтерськими та міжнародними організаціями, реалізація яких сприятиме підвищенню якості послуг, забезпеченню реального доступу до правосуддя та зміцненню верховенства права в умовах воєнного конфлікту.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Доступність правової допомоги в контексті воєнного стану: комплексне дослідження. Опитування громадян, внутрішньо переміщених осіб та фахівців системи безоплатної правової допомоги. *Координаційний центр з надання правничої допомоги*. Київ, 2023. 155 с. URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/dostupnist-pravovoyi-dopomogy-v-konteksti-voennogo-stanu.pdf>
3. Безоплатна правнича допомога в Україні. *Координаційний центр з надання правової допомоги*. URL: <https://legalaid.gov.ua/>
4. Держава продовжує надавати безоплатну правову допомогу в умовах війни. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/362753>

5. Макаренко О. Ю., Мацак М. Д., Макаренко Н. А. Адміністративно-правові аспекти надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 83, ч. 2. С. 295–302.
6. Савечук Н. В. Безоплатна правова допомога в умовах воєнного стану: особливості надання. *International Journal «Law & Society»*. 2024. № 3. С. 172–175.
7. Мішук І. В. Особливості надання безоплатної правової допомоги в Україні під час воєнного стану. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. № 3. С. 74–79.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Щербатий Роман Романович*

Protasova S. D.

first-year student at the Faculty of Judicial and International Law
of the National University «Odessa Law Academy»

TRANSFORMATION OF THE ADVOCACY UNDER MARTIAL LAW

The war that has been ongoing in Ukraine since 2022 has not only challenged the statehood, economy and society, but has also been a powerful catalyst for transformations in the legal system. One of the most vulnerable institutions to change has been the institution of advocacy, designed to provide citizens and other individuals with professional legal assistance. At the same time, martial law has had a significant impact on legal practice.

With the start of the full-scale invasion by the Russian Federation, advocates found themselves in a situation where the usual mechanisms of work became unavailable or significantly limited. Travel between regions, access to courts, communication with clients — all of this became a challenge. As stated in the official publication of the UNBA, «All advocates in Ukraine whose activities have not been suspended must be provided with permits to move around during curfew in order to ensure their clients' right to freely choose their defence counsel» [1].

As L. Ostapenko and A. Shandruk mentioned: «russian aggression has not only complicated political, economic and other processes within our country, but has also caused numerous changes in many areas of public life, and the activities of the Ukrainian bar are no exception» [2, p. 176].

In addition to logistical difficulties, advocates faced psychological pressure that comes with working in conditions of constant danger. Shelling,